

ДОПУНА НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ У ФУНКЦИЈИ ОБРАЗОВАЊА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ*

Драган М. Јевтић¹
Милан Ђ. Миљковић²
Марко М. Ђорђевић³

Достављен: 05.06.2024.

Језик рада: Српски

Кориговано: 29.08., 02.10. и 28.10.2024.

Тип рада: прегледни рад

Прихваћен: 18.11.2024.

DOI број: 10.5937/vojdela2404035J

У раду се кроз анализу садржаја, хипотетичко-дедуктивну методу и компаративну анализу указује на потребу допуне плана и програма Војне академије, предметима друштвено-хуманистичког поља наука, као садржаја ужих научних области војних наука. Комплементарност њихових садржаја, у контексту интеграције основних области знања и остваривања циљева, мисија и задатака војноорганизационих система, у функцији одбране, сагледана је кроз призму унапређења образовања и васпитања будућих официра.

Анализом јединства и комплементарности различитих предмета указује се на потребу доградње, оптимизације и сталног преиспитивања наставног плана и програма кадета Војне академије, узимајући у обзир његов значај за развој будућих стратегијских лидера.

Допуна наставног плана и програма кадета основних академских студија, студијског програма Копнена војска, са низом предмета друштвено-хуманистичког поља наука, неопходна је ради побољшања општег нивоа образовања кадета. То подразумева, лично и организационо понашање, васпитну компоненту образо-

*Овај научни рад резултат је истраживања у научноистраживачком пројекту који је финансирао Министарство одбране Републике Србије, под бројем: ВА-ДХ/1/22-24 „Модел управљања развојем способности система одбране“.

1 Универзитет одбране, Војна академија, Београд, Република Србија, E-mail: dragan.jevtic179@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0317-7832>.

2 Универзитет одбране, Школа националне одбране „Војвода Радомир Путник“, Београд, Република Србија, <https://orcid.org/0009-0005-9346-9442>.

3 Министарство унутрашњих послова, Београд, Република Србија, <https://orcid.org/0009-0003-4086-2510>.

вног процеса на основама националне културе, вредности и интереса, којима се оснажује и повећава виталност система одбране и друштва у целини, уз уважавање радикалних промена у свим сферама друштвене реалности.

Стога се, компаративном анализом наставних планова и програма војних академија страних држава, у односу на наш студијски план и програм, закључује да постоји простор за унапређење образовно-васпитног процеса, увођењем нових предмета у наставни програм кадета студијског програма Копнена војска (КоВ), неопходних за побољшање образовних компетенција официра, будућих руковођилаца у систему одбране. С тим у вези, предлаже се допуна новим образовним садржајима друштвено-хуманистичког поља наука, као што су предмети – Филозофија, Академско писање, Основи међународних односа, Основи националне и међународне безбедности и Теорија ратовања.

Кључне речи: *наставни план и програм, образовање, стратегија, управљање, руковођење, командовање.*

Увод

Према класификацији ужих научних области Војне академије из 2020. године и допуне ужих научних области из 2023. године, војне науке уврштене су као научна област у оквиру друштвено-хуманистичког поља наука, а као уже научне области дефинисане су: стратегија, оператика, тактика са системима наоружања, командовање, методологија војних наука и војно физичко вежбање. У свакој ужој научној области налазе се предмети који својим садржајима покривају одређену област, изучавају се на основним, мастер и докторским академским студијама, као и на усавршавањима официра. У оквиру наведених ужих области могу се пронаћи предметне области којима се баве поједине дисциплине и остварује њихова непосредна повезаност и јединство, што упућује на системски приступ у разматрању војних наука (Karović, 2011: 25-26).

Развитак науке огледа се у њеном сталном раслојавању у посебне научне дисциплине у смислу све уже специјализације. Постоји потреба да једну те исту појаву, без обзира на то да ли је она макро или микро појава, изучава низ наука (човека – антропологија, биологија, логика, психологија, педагогија, медицина итд.). Тај тзв. интердисциплинарни начин изучавања појава повећава се упоредо с развојем људског сазнања, а ради даљег расветљавања појава потребно је уводити постојеће или нове научне дисциплине (Ilić, 1971: 14-15). Такав приступ неопходно је потребан и војној науци у њеном тоталитету и свеукупном садржају како би била целовита, употребљива и обogaћена знањима других наука, подразумевајући и друге предмете и научне дисциплине друштвено-хуманистичког поља наука.

У том смислу, Бофр је сврстао стратегију, заједно са филозофијом, у оне дисциплине које треба да осмисле развој осталих друштвених наука (Boffr, 1968: 85) у функцији развоја државе и нације. По њему, стратегија не треба да буде

целовито учење – доктрина, него начин (метод) мишљења који омогућава да се разврстају и распореде догађаји с обзиром на њихову важност или хијерархију (Kovač, Stojanović, 2021: 32). Због тога су оне нужно и значајно усмерене на лидере и руководиоце и процесе доношења њихових одлука.

Управљање је највиши степен усмерења организационог система ка достизању постављеног циља. Садржину функције управљања чини предвиђање понашања система и усмеравање тог понашања према задатку његовог навођења на циљеве система (Milovanović, 1998: 230-235). Лидери и руководиоци баве се управљањем, руковођењем и командовањем. За све три врсте усмеравања организационих система – управљање, руковођење и командовање, заједничко је одлучивање као командна функција за лица са правом одлучивања.

Командовање је одређено и дефинисано као ужа научна област војних наука. У току процеса доношења одлуке о самом називу било је могуће дефинисати управљање као ужу научну област војних наука, уместо командовања. За одређење командовања као уже научне области узета је у обзир специфичност војне организације као критеријум у њеном одређењу. У контексту проблема и предмета рада извршено је апстраховање, те је управљање узето као општији појам који у себи интегрише и руковођење и командовање, изражавајући њихово јединство, али и посебност, што се у раду огледа и кроз девет области основних знања, које су међусобно одвојене, али и истовремено јединствене и целовите.

У раду је исказана недовољна заступљеност предмета друштвено-хуманистичког поља наука, у функцији повезаности њихових знања, јединства њихове теорије и праксе, јединства циљева, мисија и задатака снага одбране у систему националне безбедности, јединства схватања замисли у остварењу циљева државне политике.

Предмет рада представља допуна наставног плана и програма Војне академије у функцији образовања за одбрану земље. Упоредном анализом плана и програма основних студија војних академија, односно војних факултета страних земаља, уочава се већа заступљеност предмета друштвено-хуманистичког поља наука из области политичких наука, међународних односа, безбедности и других области и дисциплина друштвених наука, у односу на студијски план и програм основних академских студија Војне академије студијског програм Копнена војска.

На основу проблема и предмета истраживања, основно истраживачко питање гласи: „Да ли су образовни садржаји друштвено-хуманистичког поља наука у довољној мери уграђени у наставни план и програм основних академских студија Војне академије студијског програма Копнена војска, уважавајући јединство садржаја различитих ужих научних области војних наука да обезбеде побољшање квалитета образовања и професионалног развоја будућих официра?”

Комплементарност садржаја образовања друштвено-хуманистичког поља наука

Војноорганизационе системе карактерише висока организованост и изражена структурална хијерархија у којима се одвијају одређене пословне целине или пословни процеси. „Управљање се односи на систем у целини (управљање системом, организацијом) и на његове дефинисане нивое (управљање у систему), јер сваки подсистем одређеног система може да се посматра релативно издвојено – као систем на нижем нивоу” (Форца, Ковач, 1999: 120). Командовање и руковођење је процес којим се усмерава рад војноорганизационих система и заснива се на научној основи. У њему се обједињавају подручне и процесне функције ради усмеравања појединаца, организацијских делова и Војске у целини у извршавању мисија и задатака, тј. достизању циљева који су јој постављени функцијом управљања. „Командовање је засновано на принципу једностарешинства, а спроводи се на основу законских прописа, овлашћења и наређења претпостављених. Састоји се у искључивом праву старешине јединице (установе) да самостално одлучује о употреби и дејству јединица, издаје наређења и организује контролу” (Николић, Ковач, Митић, 2019: 115).

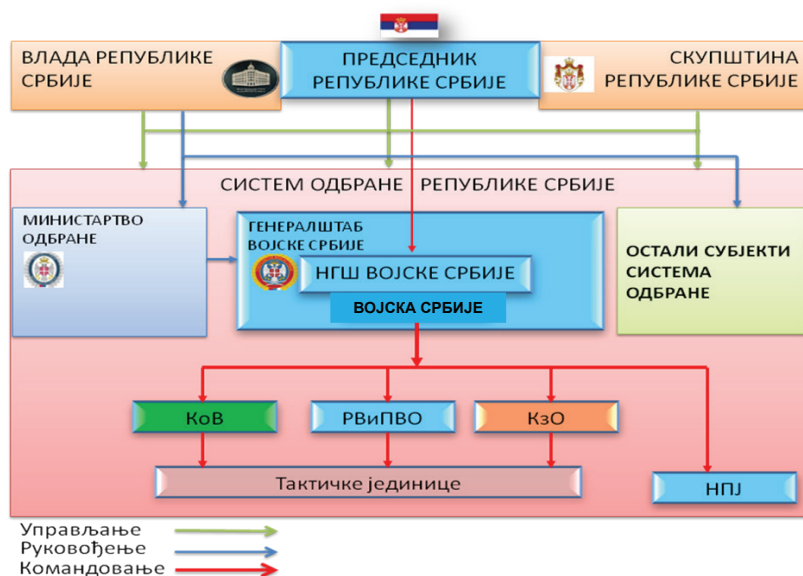
Кадети током школовања стичу знања и вештине за успешно командовање додељеним јединицама изучавањем предмета који припадају ужој научној области – командовање, као и изучавањем предмета других ужих научних области војних наука који побољшавају и употпуњују њихове командне компетенције, али и другим предметима друштвено-хуманистичког поља наука (Столић-Милошевић, 2013: 33-49).

Стога ће, сходно природи овог рада, управљање, командовање и руковођење бити сагледавано целовито, у складу са њиховим основним и нераздвојно повезаним односом, којима се заокружује систем одбране, функција система, те одбрамбена делатност, кроз извршење основних мисија и задатака и процес доношења одлука на нивоу система одбране и у самом систему (управљање синтетизује и командовање и руковођење). Управљање, руковођење и командовање су функције организационих система, које су толико међузависне да их је скоро немогуће применити у чистом облику. Као такве, чине три дела исте целине и представљају функције организације. Циљ система командовања и руковођења у Војсци јесте ефикасна и ефективна реализација мисија и задатака додељених Војсци, односно њеним командама, јединицама и установама (Форца, 2014: 212-218).

Управљање, руковођење и командовање обухватају, по мишљењу Бране Јовановића, с којим се начелно можемо сагласити, девет области основних знања : филозофију, политику, концепцију, стратегију, организацију, економику, тактику, технологију и технику, које су неопходне свим нивоима руководиоца. Управљање (укључујући командовање и руковођење) представља посебну научну дисциплину или област знања која за свој предмет истраживања има одлучивање, односно начин одлучивања.

На слици 1 се уочава да постоји јединство у управљању, руковођењу и командовању системом одбране у целини, узимајући у обзир политичко-стратегијско и војностратегијско усмеравање војне делатности, од највишег државног до најнижих нивоа војноорганизационих система, која треба да садржи јединство замисли и јединство одлучивања, без обзира на ниво усмеравања (управљања, руковођења или командовања) у систему. То имплицира повезаност садржаја образовања ужих области војних наука у квалитативном и квантитативном смислу.

Узајамна веза дисциплина ужих научних области усмерава на повезаност на функционалном нивоу кроз мисије и задатке војне организације и на образовном нивоу кроз садржаје образовања. Стога, садржаји образовања треба да најпотпуније и најквалитетније припреме људске ресурсе за испуњење мисија и задатака Војске Србије. Истовремено, дугорочни развој система одбране у образовању и науци треба да буде заснован на сталном иновирању и унапређењу програма образовања на свим нивоима, нарочито на основним академским студијама Војне академије.

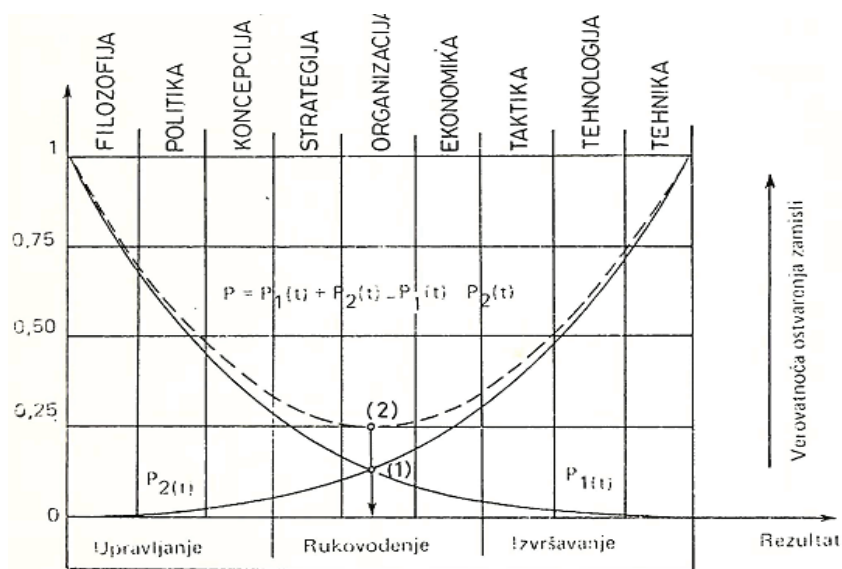
Слика 1: Управљање, руковођење и командовање у систему одбране Републике Србије.

Извор: Б. Форца, ауторизовано предавање, предмет Основи КиР-а, 2017.

За функционисање војне организације користи се девет области из система основних знања: филозофија, политика, концепција, стратегија, организација, економика, тактика, технологија и техника. Њихово поређење постављено је

према нивоу апстракције и примењивости. На највишем нивоу апстракције налази се филозофија, док су на нивоу примењених области: тактика, технологија, војна техника и операциона истраживања (Jovanović, 1984: 12). Исти приступ дефинисању основних области знања за функционисање војне организације може се применити и данас, независно од чињенице да се вертикално и хоризонтално ширење знања одвија великом брзином, али се основни принцип организације знања може прихватити у овако дефинисаној структури.

Управљање, руковођење и командовање, као делатности организације, апсорбују сва наведена подручја знања. На слици 2 види се да је свака област знања на апстрактном нивоу прожета знањем примењених области, и обрнуто. Истраживања показују да врхунска знања из области које обухвата управљање захтевају знања из руковођења и командовања. Исто тако, врхунска знања из области примењених наука захтевају филозофију, политику и знања из других научних грана (Jovanović, 1984: 12).

Слика 2: Веза основних области знања са управљањем, руковођењем и командовањем

Извор: Б. Јовановић, Теорија војног руковођења, Војноиздавачки завод, 1984, Београд.

Читаво поље од девет области основних знања, које обухватају управљање, руковођење и командовање, може се апстраховати и сагледати кроз функцију управљања. Теорију стратегије и војну доктрину моћи ће да разуме сваки кадет и официр који успешно усвоји елементарна знања из теорије стратегије и војне стратегије (Kovač, Stojanović, 2021: 9), управо онако како је и истакао Бофр –

стратегија и филозофија су раме уз раме у функцији осмишљавања свих других наука за развој највишег добра државе-нације (Višnjić, 2005: 65-87).

За проналажење будућих лидера и развој стратегијског лидерства значајно је усвајање лидерских вештина, нарочито концептуалних, као вештина стратешког промишљања неопходних за разумевање комплексног и динамичног окружења и спровођење активности у њему. Њихово стицање и поседовање омогућује сагледавање садашњег окружења и предвиђања будућности применом систематичног, критичког и креативног промишљања, балансираним коришћењем научних сазнања и претходних искустава из праксе, ради дефинисања визије и стратегије (Лојић, 2019: 202-208). Лидер управља проблемима разумевајући њихову комплексност, као и директне и индиректне последице својих одлука у процесу решавања проблема. Развоју ових вештина свакако доприносе предмети друштвено-хуманистичког поља наука усмерених ка анализи комплексног окружења и њихових промена.

Због ограниченог садржаја разних наука, па и војних наука међу њима, може се указати на потребу да се поједини проблеми ограничења дефинисања и развоја војних наука, те решавања њених појединих проблема, могу превазићи коришћењем приступа мултидисциплинарности и интердисциплинарности. То се постиже кроз разноврсност садржаја образовања, онако како их користе стране државе, на основу својих искустава, праксе и конкретних решења садржаја наставних планова и програма.

Због тога је неопходно и битно да садржаји образовања на нивоу основних студија буду разноврсни и квалитетни по структури наставних предмета и да оптимално обухвате потребне предмете на основу сопствене анализе и анализа програма страних држава.

Међузависност садржаја ужих научних области војних наука и допуна наставног плана и програма

Предуслов прогреса институција безбедности и њених припадника, сагледавано кроз будућу ефикасност и ефективност, не само појединаца, нижих и средњих организацијских целина (као и послова на високим нивоима са великим степеном сложености), јесте квалитетно образовање, које се стиче првенствено на основним студијама, и представља темељ за будућу надградњу. На основу квалитетног образовања (подразумева разноврсност садржаја и предмета) ствара се могућност да се стечено образовање (знање) употреби у теорији (истраживању) и пракси.

Разноврсност, адекватност и квалитет садржаја у сфери образовања омогућавају боље и потпуније ангажовање и развој појединаца и искоришћавање њихових афинитета, креирање интелектуалне радозналости и подстицање ентузијазма. На тај начин биће створен критични ниво знања и свести који ће у

знатном броју појединаца произвести најбоље будуће руководиоце и стручњаке који ће интегрисати индивидуални развој личности и развој система одбране и војне професије у целини.

Повезаност наука и научних дисциплина може се сагледати и непосредно, преко основних субјеката науке – научника и стручњака. Из биографија великих војних теоретичара и војсковођа може се закључити да су били врсни познаваоци великог броја наука и научних дисциплина, пре свега ратне вештине и њене историје, филозофије, логике и примењене математике. Поред индивидуалног изучавања тих наука, непосредно су сарађивали и са бројним научницима – филозофима, математичарима, историчарима и књижевницима (Сакан, 2011: 96-109).

Познати кинески војни теоретичар Сун Цу био је под непосредним утицајем већег броја кинеских филозофа, док је Александру Македонском учитељ био антички филозоф Аристотел. Александар Суворов, као један од најзначајнијих војсковођа 18. века, из реда најспособнијих и најзначајних генерала, поред другог познавања историје, страних језика, актуелне ратне вештине, логике и примењене математике, био је један од највећих познавалаца психологије руских војника. Клаузевиц је, упоредо са предметима у Општој војној школи, редовно слушао и предавања из логике инспирисане Кантовом, а касније и Хегеловом филозофијом. Самостално је изучавао и бројна друга филозофска, историјска и политичка дела (Сакан, 2011:96-109).

Војноорганизациони систем (подсистем виших система) формира се кроз квалитетно и разноврсно образовање будућих младих официра, сада кадета. На том нивоу добија се битка за стварне цивилизацијске, националне, људске квалитете и врлине, односно вредности, које надилазе своје време, чија је заједничка константа отвореност за ум, критичност, слободоумност, потреба за променом и унапређењем, али и солидарност, хуманост и вредности заједнице – од друштва као најширег ентитета до нације, државе, па и међународне или глобалне заједнице.

На таквом темељу ствара се основа за развој будућих способности војске са својим мисијама и задацима, али и онога што не смемо да заборавимо: да образовањем на дуги рок развијамо систем одбране и функцију безбедности кроз утицај на стварање културе друштва, организационе културе (Милковски, 2020:59), организационог понашања, те безбедносне културе припадника снага одбране. Поред тога, стварају се и нове вредности које се односе на припадност системима виших вредности оличених у друштву, нацији, држави, односно колективитетима од којих зависи наша будућност као друштва.

Војник свој идентитет ствара и развија у миру, али и одржава и учвршћује и у ванредном и ратном стању, реално и рационално, на основу претходно развијене припадности вишим циљевима, вредностима, али и вишим идентитетима који су његов саставни део. Стога су само квалитетни и разноврсни садржаји његовог образовања подстицаји мотивације, на основу слободне воље, радозналости, склоности и интересовања, који повећавају његову отпорност на физички и психички стрес, као и наметнуте му борбе у сфери свести, подржане хибридни и медијски промовисаним оружјима.

С тим у вези, потребно је повећати број предмета друштвено-хуманистичког поља наука за кадете студијског програма Копнена војска, који сада нису заступљени у наставним плановима и програмима, за које постоји потреба, неопходни су за подизање квалитета образовног процеса, а које војни универзитети и факултети других земаља имају.

Војне академије, односно војни факултети појединих земаља, већ у свом називу интегрисају, поред војних наука и/или делатности, и друге науке и/или делатности, као, на пример: Факултет друштвених и војних наука (Белгија); Факултет за јавно управљање и међународне студије, Факултет војних наука и обука официра (Мађарска), Факултет за војни менаџмент, Факултет војних наука и Факултет економских и административних наука (Румунија), Факултет националне безбедности и одбране (Бугарска), Факултет студија безбедности и Факултет за менаџмент (Пољска).

Поједини студијски програми, такође, поред војних садрже и друге области и/или делатности, односно предмете, као, на пример: Студије безбедности, Менаџмент у одбрани (Белгија), Економија и Менаџмент (Чешка), Одбрана и војска (Словачка), Одбрана-технологија-менаџмент, Национална безбедност и одбрана, Међународни односи, Студије одбрамбеног и јавног менаџмента (Литванија); Модул безбедносних студија (Мађарска). Највећи број војних факултета и студијских програма школује, поред војних студената (кадета), и цивилне студенте са великом флексибилношћу у будућим професионалним преференцијама у односу на то да ли ће бити ангажовани у војној, обавештајно-безбедносној или другим сферама државне управе, користећи интегрисано државне ресурсе и поштујући професионални развој личности и њихово будуће напредовање у каријери.

На сајту војног универзитета у Мађарској констатује се и следеће: „Универзитет менторира и усмерава нове генерације креативних, образованих, амбициозних младих људи који желе да уче, поштују националне вредности, солидарност и заједништво, који су, такође, одговорни за будућност, како би изградили своју државу, пружа подршку, охрабрење и знање службеницима и официрима који пре свега предузимају службу својој држави..., као позив отаџбине. Образовање на универзитету се гради на заштити националног идентитета и културног наслеђа, моћи задржавања становништва земље и остварењу националне конкурентности... Универзитет подржава изградњу Европе нација, поштовање хришћанских вредности и културних традиција других народа, толеранције, заштите индивидуалних слобода и људског достојанства, гради мостове и заједницу вредности између наука и ван границе, те друштвени развој, одрживост и националну културу” (Ludovika university of public service, 2023).

Војни универзитети и факултети страних држава у оквиру основних академских студија у својим плановима и програмима садрже низ следећих предмета: Основи националне безбедности, Политичко-војни системи, Међународне безбедносне институције, Сајбер безбедност, Електронски рат, Глобално управљање и дипломатија, Држава и устав, Увод у безбедносне и одбрамбене студије, Увод у студије међународне политике, Савремене цивилизације, Политичка географија и геополитика, Теорије и политике мира и рата, Јавна упра-

ва, Упоредни обавештајни системи, Међународна безбедност и безбедност ЕУ, Национална безбедност и обавештајно деловање, Национална и међународна безбедност, Рат и етика, Политички дискурс у медијима, Економска историја и ратовање, Увод у теорију безбедности, Микроэкономија, Политика, Историја ратовања, Основи одбране државе, Теорија рата, Језичка култура и академско писање, Информациони рат и заштита информација, Етика и бонтон, Методологија истраживања и статистичка анализа, итд. Наведени предмети изучавају се у око десет европских земаља.

Настава из наведених предмета у оквиру студијских програма земаља у непосредном окружењу и Европи, који су сагледавани, има за циљ да обезбеди основну интердисциплинарну, широко припрему за стицање високог образовања у области безбедности и одбране (ради се о војним факултетима), оптимално усклађивање припреме дипломаца ради стицања знања, вештина и основних компетенција у областима националне безбедности, одбране, као и знања о активностима међународних, државних, цивилних, политичких и других структура и система који су укључени у систем националне безбедности и одбране (Факултет „Национална сигурност и одбрана“, 2023).

На основу анализе садржаја планова и програма страних земаља, а ради побољшања квалитета образовања кадета Војне академије (за око двадесетак година долазе на позиције стратегијског нивоа одлучивања у ВС и МО) и остварења дугорочних користи кроз квалитетнија знања и боље вештине (успешније одлучивање и доношење одлука) постоји потреба учвршћивања темеља знања кроз увођење у наставни план и програм предмета Филозофија, Академско писање и методе истраживања (или Академске вештине), те предмета који ће омогућити поузданији ослонац за доношење квалитетнијих одлука, не само тактичких већ и стратегијских, који се тичу развоја система безбедности и функције одбране, те стварање ослонаца за изградњу националног идентитета, културног наслеђа и других друштвених вредности, као што су Основи међународних односа, Основи националне и међународне безбедности, те Теорија ратовања. Прва три наведена предмета били би обавезни за студијски програм Копнена војска, док би остала два предмета били обавезни или изборни, у зависности од потреба, могућности и ресурса.

Предмет Филозофија је од виталне важности за будуће образовање академских грађана, младих кадета – будућих официра, јер ствара и развија критичко мишљење (мајка је свих наука и из ње исходе све остале науке), бавећи се општим и суштинским проблемима стварности, постојања, знања, вредности, разума, ума и језика. Зато је ова наука битна као темељ квалитетног образовања на којем ће се касније лако извршити надградња знања на осталим нивоима школовања и усавршавања официра, те побољшати и учврстити основе науке, уверења, ставови и вредности. Они су за српског војника и официра веома важни због разумевања наше историје, неговања традиције и културе, на којима је заснована наша државност, коју је потребно очувати и у условима сталних намећања других вредности које су у супротности са сопственим гледиштима.

Кадети би требало да спознају и специфичност академског читања и писања; разликовање академског и неакадемског садржаја, препознавање врста академ-

ског садржаја; елементе научног рада и проналажење извора и литературе; коришћење електронских ресурса при истраживању теме и писању рада; научну апаратуру, правила и системе навођења извора и литературе; академско читање; критичко тумачење и разумевање текста; структуру и елементе научног рада; бележење, сажимање, препричавање и цитирање текста; академску честитост и проблем плагирања; уређивање и обраду текста и одабир адекватне теме за писани рад (Факултет политичких наука, 2023).

Предмети Основи међународних односа, Основи националне и међународне безбедности и Теорија ратовања значајни су за будуће официре јер им омогућавају да спознају свет око себе и функционисање националних, регионалних и глобалних актера у систему међународних односа, међународне политике, међународне и националне безбедности. Они представљају интеракцију различитих дисциплина друштвених наука (политичке науке, безбедносне науке, војне науке, економија, филозофија, социологија и друге друштвене науке и дисциплине).

Наведени предмети по свом садржају доприносе обогаћивању и повезивању знања у јединствен систем. То ће утицати на компетенције будућих официра у сфери одлучивања на свим нивоима командовања и усмеравати развој система безбедности и одбране у будућности, кроз нови квалитет, уз истовремено селековање најбољих појединаца будућих руководилаца и лидера. За будуће лидере потребне су стварне, а не формалне компетенције које могу добити кроз квалитетне садржаје образовања и развој сопствене личности, у систему знања заснованом на националним вредностима и интересима. Кроз интегрисани образовни систем који садржи и образовање и васпитање, поред оспособљавања за одређене формацијске дужности након Војне академије.

Стратегијски ниво лидерства обухвата врх организационе хијерархије, што указује на потребу сагледавања војске у целини, из глобалне, регионалне, националне и друштвене перспективе. Иако је политички врх државе одговоран за дефинисање визије и мисије војске, лидери овог нивоа активно учествују у том процесу и дугорочно сагледавају неопходне правце развоја свих чинилаца способности како би се одговорило захтевима стратегијског окружења. Одговорност коју имају за стратешке одлуке у вези с правцима и начинима дугорочног развоја војске захтева не само способност сагледавања и процене вишедимензионалног, динамичног окружења, већ и интуитивност, критичко мишљење, иновативност, креативност, способност брижљивог одабира сарадника који ће бити носиоци кључних активности у том процесу. Како би обезбедили сваку врсту потребне подршке, било од заинтересованих страна из спољног окружења или сарадника у оквиру организације, неопходне су им посебно развијене вештине преговарања и постизања консензуса. Лидери на стратегијском нивоу обликују организациону културу војске ради стварања унутрашњег окружења које ће подржати процес промена и осигурати ефективно и ефикасно остваривање визије, мисије и стратегије (Martinez, Galvin: 2019: 2).

Уважавајући интегрални приступ системима безбедности и одбране држава, интердисциплинарни и мултидисциплинарни приступ научним областима и дисциплинама, искуства о садржајима образовања, сагледана кроз планове и програме војних академија у окружењу и Европи, а на основу спроведене анализе, предлаже се увођење нових предмета у наставни план и програм кадета сту-

дијског програма Копнена војска (друштвено-хуманистичко поље наука) Војне академије ради побољшања квалитета образовања и професионалног развоја будућих официра родова, те развоја компетенција будућих стратегијских лидера као императива.

Закључак

Нови предложени образовни садржаји (предмети) друштвено-хуманистичког поља наука интегришу основне области знања неопходне сваком руководиоцу у систему националне безбедности, од најнижег нивоа командовања до највишег нивоа управљања, уважавајући чињеницу да је политика извор и чинилац, корисник и оцењивач одбрамбене и безбедносне функције. Стога, безбедност је саставни чинилац политике и политичког система, у функцији образовања за одбрану земље.

С тим у вези, до изражаја долази комплементарност нових предложених образовних садржаја и интердисциплинарност са другим областима основних знања. Предмети из ужих научних области војних наука свој значај добијају кроз познавање и процену стратегијског окружења, дајући допринос квалитетном доношењу одлука на основама јединствене замисли и потпуном разумевању тог окружења и промена које се у њему дешавају.

Предмет овог рада операционализован је кроз допуну наставног плана и програма Војне академије у функцији образовања за одбрану земље. Компаративном анализом указано је на међузависност садржаја ужих научних области војних наука, у контексту интеграције основних области знања, у систему управљања, руковођења и командовања, у остваривању циљева, мисија и задатака система безбедности и одбране, сагледане кроз призму унапређења образовања и васпитања припадника војске (тежишно кадета основних академских студија студијског програма Копнена војска).

Предложени предмети за увођење у програм основних академских студија студијског програма Копнена војска (у процесима будућих акредитација – прва три предмета били би обавезни, а остала два обавезни или изборни, у зависности од потреба, могућности и ресурса):

- Филозофија,
- Академско писање (или Академске вештине),
- Основи међународних односа,
- Основи националне и међународне безбедности,
- Теорија ратовања.

Међузависност садржаја образовања исказана је јединством и међузависношћу свих нивоа одлучивања – управљања, руковођења и командовања (стратегијског, оперативног и тактичког), расподелом основних знања у систему управљања, руковођења и командовања, предметима и допуном нових предмета у ужим научним областима војних наука, те кроз називе војних факултета, студијских програма, предмета факултета друштвено-хуманистичког поља наука

страних држава (политика, међународни односи, безбедност, геополитика, као и других дисциплина и предмета наведеног поља наука).

Литература

- [1] ADP 6-22 (2019). *Army leadership and the Profession*. Department of Army, Washington DC.
- [2] Bofr, A. (1968). Uvod u strategiju. Vojnoizdavački zavod.
- [3] Fakultet „Nacionalna sigurnost i odbrana“. Preuzeto 20.04.2023. godine, sa <https://rndc.bg/fnso/>.
- [4] Fakultet političkih nauka. Preuzeto 20.04.2023. godine, sa <https://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/O-Akademске-vestine.pdf>.
- [5] Forca, B. (2014). Uslovljenost izgradnje operativnih sposobnosti od razvoja doktrine Vojske Srbije. *Vojno delo*, vol. 66, br. 1, 210-223. <https://DOI: 10.5937/vojdela1401210F>
- [6] Forca, B. (2017). Sistem KiR. Autorizovano predavanje. Vojna akademija.
- [7] Forca, B. Kovač, M. (1999). Upravljanje, rukovođenje i komandovanje u vojnoj organizaciji. *Vojno delo*, br. 5-6, 113-132.
- [8] Ilić S. (1971). Da li je ratna veština nauka ili veština? U zborniku radova sa simpozijuma o vojnoj nauci „Vojna nauka“. Vojnoizdavački zavod.
- [9] Jovanović, B. (1984). Teorija vojnog rukovođenja, Vojnoizdavački zavod.
- [10] Karović, S. (2011). Vojni menadžment – naučna disciplina nauka o menadžmentu i biznisu ili nauka odbrane. Zbornik radova nauka odbrane. Vojna akademija.
- [11] Kovač, M. Stojanović, S. (2021). Uvod u strategiju. Medija centar „Odrana“.
- [12] Lojić, R. (2019). Liderstvo. Medija centar „Odrana“.
- [13] Martinez, S. Galvin, T. (2019). Leadership at the Strategic Level. U J. S.Kem, *Strategic Leadership - Primer for Senior Leaders 4th Edition*. US. Army War College, Carlisle, PA.
- [14] Milkovski, V. (2020). Organizaciona kultura u Vojski Srbije. *Nacionalni interes*, vol. 39 br. 3, 59-88. <https://DOI:10.22182/ni.3932020.3>
- [15] Milovanović M. (1998). Upravljanje, rukovođenje i komandovanje: naučna utemeljenost i mesto u sistemu vojnih nauka. U Zborniku radova sa simpozijuma o vojnoj nauci „Vojna nauka i vojna doktrina“. Institut za vojnostrategijska istraživanja.
- [16] Nikolić, D. Kovač, M. Mitić, V. (2019). Menadžment u odbrani – osnovne funkcije. *Vojno delo*, br. 1, 99-126. <https://DOI: 10.5937/vojdela1901099>
- [17] Ludovika university of public service. Preuzeto 20.04.2023. godine, sa <https://en.uni-nke.hu/about-ludovika-ups/mission-vision-strategy>.
- [18] Sakan, M. (2011). Klasifikacija nauka odbrane. *Vojno delo*, vol. 63, br. 2, 96-109.
- [19] Stolić-Milošević, J. (2013). Razvoj menadžerskih kompetencija u sistemu vojnog obrazovanja. Doktorski rad. Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- [20] Višnjić, D. (2005). Strategija države kao sudbina nacije. Vojnoizdavački zavod.

Резиме

Неспорна је чињеница да су све науке међусобно тесно повезане. Не може се издвојити и изоловано посматрати ни један проблем, а да истовремено не представља предмет интересовања и изучавања многих других наука, интердисциплинарно и мултидисциплинарно повезаних. Чињеница је, такође, да су, историјски посматрано, многе нове науке и научне дисциплине настајале управо на споју између сродних наука и научних дисциплина.

Једним истим делом стварности бави се већи број наука и научних дисциплина. Оружане сукобе, на пример, као мултидисциплинарне појаве, не изучавају само дисциплине и предмети војних наука. Они су предмет интересовања и изучавања других наука, првенствено филозофских, политичких, техничких, економских, организационих, историјских, педагошких и психолошких, као и научних дисциплина. Све оне изучавају проблеме у области оружаних сукоба, али са свог специфичног (филозофског, политичког, техничког, економског, организационог, историјског, педагошког, психолошког и медицинског...) становишта.

Војне науке кроз истраживање војне делатности, представљајући елемент националног система безбедности, теже откривању објективног и систематског сазнања и стабилном и ефикасном обезбеђењу опстанка и развоја земље су-протстављањем деструктивним снагама, одвраћањем њихових угрожавајућих утицаја, одбраном од војних и невојних изазова, ризика и претњи безбедности државе и заштитом грађана, материјалних добара и животне средине.

Циљ рата јесте победити противника без борбе, па садашњи и будући ратови постају ратови уверења, идентитета и вредности, због стварности која је друштвено конструисана, у новом времену обликована и уз употребу моћи као средства (оличена у медијском и хибридом рату). Стога су предложени предмети друштвено-хуманистичког поља наука, предвиђени за увођење у наставни план и програм, нераздвојни, функционишу у синергији, јединствено и међузависно.

Неопходно је да руководиоци на свим нивоима управљања, од најнижег војног до највишег државног (неконвенционални субјекти безбедности на врху националног система као носиоци политичке власти), поседују не само стручна знања и вештине за своју формацијску дужност, већ и да познају политичко-стратегијско, стратегијсковојно и непосредно окружење, одређени војноорганизациони систем, начин функционисања и могућности утицаја на остваривање замисли свог, али и виших нивоа командовања, руковођења или управљања.

Стога је оправдано захтевати потпуно разумевање војностратегијског и стратегијско-политичког погледа у остваривању циљева државне политике у контексту војне делатности и могућности њене делотворне употребе за остварење тих циљева. Наиме, промене указују на потребу интегралног приступа безбедности, који је прихваћен као стандард, ради обезбеђења ефикасности и ефективности употребе ресурса државе за остварење националних интереса и вредности.

Унапређење образовно-васпитног процеса кадета Војне академије студијског програма Копнена војска могуће је кроз увођење низа предмета друштвено-хуманистичког поља наука. На тај начин остварује се интердисциплинарни и мул-

тидисциплинарни прилаз проблемима изучавања, уз уважавање искустава и решења страних држава која су анализирана и наведена у овом раду.

Кључне речи: *наставни план и програм, образовање, стратегија, управљање, руковођење, командовање.*

© 2024 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

